

«به نام خداوند جان آفرین»

درس دهم

سبک شناسی دورۀ معاصر و انقلاب اسلامی

تهیه کننده: حسین قاسمی پیربلوطی

موسسه تخصصی زبان و آموزش زبان

شعر دورۀ معاصر تا انقلاب اسلامی

شعر دورۀ معاصر تا انقلاب اسلامی

ویژگی های شعر معاصر تا انقلاب اسلامی

ویژگی	سطح
<ul style="list-style-type: none"> - ورود و لغات و ترکیبات امروزی و جدید - دست شاعر برای استفاده از همه واژه ها باز است - سادگی و روانی زبان شعر - جمله بندی های ساده 	زبانی
<ul style="list-style-type: none"> - رواج شعر نو نیمایی و سپید علاوه بر قالب های سنتی - سنت شکنی در قالب، موسیقی و قافیه شعر - واحد شعری بیشتر بند است نه بیت - ورود آرایه های بیانی و بدیعی به صورت طبیعی به شعر - عدم رعایت تساوی طولی مصراع ها از نظر تعداد پایه های آوایی در شعر نو - ابهام و معنی گریزی / - جدید بودن صور خیال / - گرایش به نماد در تصاویر شعری / - انتخاب وزن متناسب و لحن طبیعی گفتار و زبان شعر 	ادبی
<ul style="list-style-type: none"> - معشوق زمینی (مانند دوره های آغازین شعر فارسی) - مخاطب شعر عامه مردم هستند - تفکر زمینی و دنیوی بیشتر در میان شاعران - موضوع شعر محدود نیست و متنوع است - توجه شاعران به مسائل خصوصی، سیاسی و اجتماعی - لحن صمیمانه و متواضعانه شاعران - کاهش مدح، ذم و هجو 	فکری

مثال

آی آدم‌ها که بر ساحل نشسته شاد و خندانید
یک نفر در آب دارد می‌سپارد جان
یک نفر دارد که دست و پای دائم می‌زند
روی این دریای تند و تیره و سنگین که می‌دانید
آن زمان که مست هستید از خیال دست‌یابیدن به دشمن
آن زمان که پیش خود بی‌هوده پندارید
که گرفتستید دست ناتوانی را تا توانایی بهتر را پدید آرید
آن زمان که تنگ می‌بندید بر کمرهاتان کمر بند
در چه هنگامی بگویم من؟
یک نفر در آب دارد می‌کند بی‌هوده جان قربان

(نیما یوشیج)

ویژگی‌ها	سطح
<ul style="list-style-type: none"> - وجود لغات و ترکیبات امروزی: تنگ می بندید بر کمرهاتان کمر بند - جمله های ساده و قابل فهم: یک نفر در آب دارد می سپارد جان 	زبانی
<ul style="list-style-type: none"> - قالب شعر نیمایی است و مصراع ها کوتاه و بلند - قافیه شناور است: من، دشمن - آرایه های بیان و بدیع به صورت طبیعی: کنایه: تنگ بستن کمر بند - وجود ابهام: مشخص نبودن شخصی که در حال غرق شدن است - تصویر سازی: که بر ساحل نشسته شاد و خندانید - وجود نماد: آدم هایی که خندانند / کسی که در حال جان دادن است - وزن شعر: فاعلاتن 	ادبی
<ul style="list-style-type: none"> - وجود خفقان سیاسی در جامعه که کسی نمی تواند حتی به هم نوع خود کمک کند - شاعر به فضای سیاسی جامعه توجه دارد و لحنی صمیمانه را انتخاب کرده (آی آدم ها) 	فکری

نثر دورۀ معاصر تا انقلاب اسلامی

ویژگی های نثر معاصر تا انقلاب اسلامی

سطح	ویژگی‌ها
زبانی	<ul style="list-style-type: none"> - ورود شماری از واژه های اروپایی به زبان فارسی - کاهش واژه های عربی نسبت به گذشته - تأثیرپذیری نثر از گفتار و محاوره اقشار اجتماعی ایران - ورود بسیاری از واژه ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه به نثر داستانی - حذف بسیاری از افعال / - به هم ریختگی ساختار نحوی جملات / کوتاهی جملات
ادبی	<ul style="list-style-type: none"> - گونه های نثر فنی و مصنوع در نثر این دوره جایگاهی ندارند - توصیف عینی، کوتاه، بیرونی - تنوع قالب ها و ساختار داستانی (سفرنامه، خاطره، داستان کوتاه و بلند، رمان، نمایشنامه، نثر دانشگاهی و تحقیقی) - سبک های متفاوت داستان نویسی (مانند: براساس نام نویسنده (سبک جمالزاده، سبک هدایت، سبک آل احمد، سبک دولت آبادی)
فکری	<ul style="list-style-type: none"> - تنوع مضامین نثر داستانی (اقلیمی، شهری، کودکانه، زنانه و ...) - نگارش رمان های تاریخی، سیاسی، علمی، فلسفی - تأثیرپذیری داستان نویسی از اساطیر یونانی، رومی، هندی و عبری - تأثیرپذیری داستان نویسی از مکتب های فلسفی و ادبی قرن نوزدهم و بیستم اروپا مانند رمانتیسم - موضوعات عمده: عشق، انسان، ستیزه با خرافات، آموزش و پرورش، نفت، مسائل زنان، روشنفکری، سرمایه داری، کارگری، سیاست، انقلاب، جنگ، استبداد

((درست شب آخر سرمای پیرزن بود که آسیاب موتوری را از کار انداختند. همان شب قرار بود مدیر بیاید مدرسه و تا دیر وقت بماند و کارنامهٔ بچه‌ها را برای شب عید حاضر کنیم. از وقتی همکار پیرمان، میرزا عمو، مرده بود کارها بدجوری عقب می‌افتاد. تا زنده بود، بهرهٔ وجودش را نمی‌دیدیم. گرچه اصلاً دست به کارنامه‌ها نمی‌زد. نمرهٔ بچه‌ها را می‌گفت و ما می‌نوشتیم. مسخره‌مان هم می‌کرد که: «مگر مدرسه بقالی است تا چوب خط دست بچه‌ها بدهیم؟» و در جوابش که می‌گفتیم این نوعی جواز عالم شدن است))

(نفرین زمین، جلال آل احمد)

سطح	ویژگی ها
زبانی	<ul style="list-style-type: none"> - کم بودن واژه های عربی و واژه هایی هم که استفاده شده پر کاربرد و قابل فهم هستند - استفاده از زبان محاوره: مُرده بود - وجود جملات و عبارات عامیانه: مگر مدرسه بقالی است تا چوب خط دست بچه ها بدهیم - به هم ریختگی ساختار نحوی جملات: گرچه اصلاً دست به کارنامه ها نمی زد (صحیح: گرچه اصلاً به کارنامه ها دست نمی زد) - کوتاهی جملات: همان شب قرار بود مدیر بیاید
ادبی	<ul style="list-style-type: none"> - نثر ساده - توصیف عینی و کوتاه: درست شب آخر سرمای پیرزن بود - متن گزارش گونه است.
فکری	<ul style="list-style-type: none"> - موضوع آموزش و پرورش است. - اشاره ای به ورود تکنولوژی روز آن زمان دارد (آسیاب موتوری)

شعر دوره انقلاب اسلامی

ویژگی های شعر دوره انقلاب اسلامی

سطح	ویژگی ها
زبانی	<ul style="list-style-type: none"> - نزدیکی زبان و واژه ها به سبک خراسانی در قصاید - افزایش واژه های متناسب با دین، جبهه و جنگ، شهادت، ایثار و وطن دوستی (در شعر و نثر) - باستان گرایی و علاقه به استفاده از واژه های کهن - روی آوردن به مسائل انتزاعی (آشنایی زدایی زبانی و روی آوردن به ترکیب های بدیع)
ادبی	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش علاقه به قالب نیمایی خصوصاً در میان جوانان و انقلابیون در دوران بعد از انقلاب - رواج قالب های قصیده و غزل - تقلید از سبک خراسانی و عراقی - علاقه شدید به خیال بندی (نزدیک شدن شعر برخی شاعران به شعر بیدل دهلوی و صائب تبریزی، سبک هندی) - سال های اولیه گرایش به صراحت بیان و پرهیز از تمثیل و نماد گرایی - با گذشت زمان الهام از فرهنگ اسلامی (گرایش به تمثیل و نماد)
فکری	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به مفاهیم اسلامی بویژه فرهنگ عاشورایی - غلبه روح حماسه و عرفان در شعر این دوره: در حماسه بعد زمینی و در عرفان بعد آسمانی غلبه دارد (تلفیق این دو = غزل حماسی انقلاب) - روی آوردن به مفاهیم انتزاعی - فرهنگ دفاع مقدس

نثر دوره انقلاب اسلامی

ویژگی های نثر دوره انقلاب اسلامی

سطح	ویژگی ها
زبانی	<ul style="list-style-type: none">- زبان عامیانه داستان ها (بویژه در زمان جنگ)- ادامه روند ساده نویسی دوره های قبلی- ورود واژه های برگرفته از فرهنگ اسلامی و مربوط به فرهنگ ایثار، شهادت، مبارزه و مقاومت به زبان داستان این دوره که ناشی از انقلاب و جنگ تحمیلی بود.
ادبی	<ul style="list-style-type: none">- قالب های مورد اقبال در داستان نویسی: قبل از انقلاب: داستان کوتاه / پایان دهه پنجاه تا پایان دهه شصت: داستان بلند / آغاز دهه هفتاد: داستان کوتاه / سبک داستان نویسی با گذشت زمان:دهه نخست انقلاب: ساده نویسی و دوری از فرم ها و سبک های جدید داستانی / به تدریج و مخصوصاً بعد از جنگ: گرایش به سبک های جدید مثل جریان سیال ذهن / دهه هشتاد: داستانک نویسی و مدرن نویسی / قالب های دیگر: خاطره، قطعه ادبی، سفرنامه، شرح حال و نوشته های ادبی - تحقیقی
فکری	<ul style="list-style-type: none">- تنوع موضوع ها- دگرگونی های بنیادی مثل مقاومت هشت ساله مردم در جنگ و استکبار ستیزی (سرچشمه ای برای نویسندگان بعد از انقلاب)- اندیشه حاکم بر داستان های دهه اول انقلاب (ابتدا سیاسی و بعد از آن اجتماعی)- مضامین نثر: بی توجهی به مادیات، دعوت به اخلاقیات، استکبار ستیزی، مبارزه با بی عدالتی اجتماعی، استقبال از شهادت، فرهنگ ایثار و دفاع از وطن و ...- انعکاس مطلوب چهره دین و دینداری در داستان ها (برخلاف ادبیات داستانی معاصر قبل از انقلاب که نگاهی غیر دینی و گاه ضد دینی)- ردپای کم رنگ تفکر اومانیستی (انسان گرایی) آثار قبل از انقلاب در برخی از آثار این دوره